

Preek 22 juli 2018

Daniël 1

ds. A. Reitsma

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Vandaag geven wij de aftrap voor zeven weken Daniël, iedere week één hoofdstuk. Het verhaal van Daniël en zijn vrienden begint als een verhaal van onderdrukking. En verhalen van onderdrukking zijn – helaas – verhalen van alle tijden. Verhalen van dat de één over de ander wil heersen.

Van de week bij de Noabermaaltijd hadden we aan de tafel waar ik zat een gesprek over de oorlog. Dat de Duitsers – één van mijn disgenoten had het zelf meegemaakt – bezittingen van mensen afnemen: wij willen deze boerderij, jullie moeten er binnen drie weken uit zijn en je zoekt maar uit waar je naar toe gaat. Dat gaat dan nog over bezittingen, over dingen. In de Koreaanse oorlog in de jaren-'50 wilden de Japanners onderwijs in de Koreaanse taal en geschiedenis verbieden: die moest vervangen door de Japanse. Mensen wordt hun eigen spraak afgenomen. Het kan ook subtieler. In Noord-Holland was er een gemeentelid uit Irak. Arash is zijn naam. Maar de mensen vonden dat moeilijk en zeiden: 'Aris – want daar hebben we er meer van, en dat kennen we'. Kwaad was het niet bedoeld, maar op de keper beschouwd: *mag* je iemand zijn naam ontnemen? Ontken je dan niet wie hij of zij ten diepste is? Ook al kost het moeite het uit te spreken, doe je die ander niet veel meer recht als je maar een beetje je best doet je in zijn wereld te verdiepen?

Van de week was dit thema in het nieuws – u hebt het vast gezien: minister Blok. Ook hijzelf kwam er snel achter dat zijn uitspraken over een multiculturele samenleving – of de onmogelijkheid daarvan – niet handig waren. En die waren inderdaad niet handig, omdat ze gedacht waren vanuit een dominante cultuur. Een dominante cultuur wil altijd de andere overheersen, de andere zijn eigenheid ontnemen. Ook Daniël, Chananja, Misaël en Azarja werd alles wat hen eigen was, ontnomen. Ook zij kregen nieuwe namen aangemeten: Daniël Beltesassar, Chananja Sadrach, Misaël Mesach en Azarja Abednego.

Behalve een verhaal van overheersing, is het verhaal van Daniël en zijn vrienden ook een verhaal van ballingschap. Want het volk Israël, in ieder geval de bovenlaag ervan, is weggevoerd naar het land van de grote vijand, het land waar het anders is, het land waar je niet thuis bent; het land van verwarring, Babel: Babylon. Want ja, zo zijn overheersers wel, ze willen graag het beste van het volk dat ze willen overheersen afnemen. In dit verhaal gesymboliseerd in de krachtigste, mooiste, intelligentste jongemannen.

Psalm 137 resoneert hier mee. De psalm waar het volk van Israël aan de rivieren van Babylon zit te treuren en te verlangen naar thuis. Stromen van tranen plengen zij daar aan die rivieren van verdriet. *On the rivers of Babylon*. En de onderdrukker vraagt ze sarrend: zing nog eens zo'n liedje uit je thuisland? Alsof je die vreemdeling het gevoel wilt geven dat je geïnteresseerd bent in zijn cultuur, maar dat vooral zegt om hem een goed gevoel te geven, meer dan dat je ook ècht geïnteresseerd bent. Maar zingen laat zich niet afdwingen op vreemde bodem. Zingen vraagt ruimte, vrij ademhalen en aarden, met beide benen op de gond – hoe kan dat nou op vreemde grond? Ze hangen de lier aan de wilgen.

Toch – we kennen dat bijvoorbeeld uit de Afro-amerikaanse slavencultuur – proberen ballingen iets van hun eigen cultuur te behouden. Daar is het dan toevallig *wel* muziek geweest: de zogenaamde *negro spirituals*. Mensen op vreemde grond eten graag een vertrouwd gerecht uit hun thuisland, houden rituelen uit hun eigen wereld aan, gewoontes, zoeken elkaar op of hebben een bijzonder object in huis hangen dat hen herinnert aan hun oorsprong.

Wat is het nu waar Daniël graag aan vasthoudt, in deze vreemde positie in dit vreemde land? Wat is het mooiste dat hij heeft? Ja, het heeft met zijn geloof te maken. Maar het is niet een lied. Het is niet een ritueel. Het is niet een mooie tekst. Het mooiste wat Daniël heeft, en wat hij vast wil houden, is de *discipline* van zijn geloof. Hij wil de spijswetten in ere houden. Nog los van de vraag of die heerlijke malen van de koningstafel überhaupt smaken als je er niet zelf om gevraagd hebt daar te zijn, gaat Daniël er niet in mee en kiest voor een strikte levenshouding, die moderne mensen bijna rigide in de oren klinkt: alleen groente en water. Alhoewel, rigide?

Ik wil het vandaag weleens hebben over discipline. Want wij in onze vrije, rijke westerse cultuur, leggen onszelf vaak meer discipline op, dan we zelf voor waar houden. Neem de Nijmeegse Vierdaagse van afgelopen week: vier keer 30, 40 of 50 km lopen – ga er maar aan staan! Vrijwillig nemen de deelnemers die taak op hun schouders. Of: om op vakantie te kunnen leggen we onszelf de discipline op uren onderweg te moeten zijn – hetzij vliegend of rijdend. Of mensen die kamperend op vakantie gaan, dwingen zichzelf met graagte al het prettige van hun eigen huis achter te laten en het met minder voorzieningen te doen. Heeft dat te maken met loslaten? Ik weet het niet. Wel heeft het te maken met jezelf een vrijwillige discipline opleggen.

Maar als het op geloof aankomt, kijken we er vaak anders tegenaan. Dat moet vaak lekker, gemakkelijk, aangenaam zijn – het kerkzijn in deze wereld. Maar onszelf een geloofdiscipline opleggen? – dan hebben we het al snel over ‘opgelegde regeltjes’. ‘Er móét zoveel in die kerk’.

Toch wil ik vandaag de stelling aan dat geloof ook niet los verkoopbaar is. Dat we de prettige dingen wel willen, de vervelende liever niet, en daarmee met elkaar een soort *feel good*-geloof opbouwen. Op zichzelf is daar niets op tegen, een *feel good*-geloof. Maar voor mij is de vraag of zo’n geloof enige duurzaamheid en stevigheid heeft als het moeilijk wordt.

Van Daniël leer ik vandaag dit: dat als je in rustige tijden, als je gewoon op eigen grond bent – en dat kunnen we letterlijk opvatten als ‘in je thuisland zijn’, maar ook meer overdrachtelijk: je senang voelen, zoals je op andere momenten in je leven ervaart dat het bestaan je naar plaatsen brengt waarvan je niet dacht of hoopte dat je er ooit terecht zou komen, maar waar je toch in verzeild bent geraakt, want het mensenbestaan slingert ons nogal eens naar momenten of plekken, waar we het bestaan niet eens van vermoeden; in die zin kunnen we ballingschap ook verstaan – van Daniël leer ik vandaag dat wanneer je gelukkig en vertrouwd in het leven staat, je een gewoonte, een gedisciplineerde gewoonte kunt opbouwen, je eigen kunt maken. En als je dat zorgvuldig doet, dan bouw je als het ware een krediet op voor de tijden dat je in ballingschap, op vreemde grond verkeert. Immers: alleen dan, als je iets opgebouwd hebt, heb je iets om op terug te vallen.

Maar ja, hoor ik u vragen: wat moet dat dan zijn? Daar wil ik twee dingen over zeggen.

In de eerste plaats geldt het voor ons als kerkgemeenschap als geheel. Over het geheel gezien heeft de kerk de wind niet mee tegenwoordig. Sommige mensen zeggen dan: ‘dat komt omdat we het tegenwoordig te goed hebben. Als er oorlog komt, komen

de kerken wel weer vol.' Even aangenomen dat we als kerk de wind tegen hebben omdat we het in deze maatschappij té goed hebben, laten wij als kerk er dan voor zorgen dat wij een krediet opbouwen, een traditie van verhalen levend houden, een geestelijk, een gelovig tegoed opbouwen waar de wereld iets aan kan hebben als zij het nodig heeft. Laten wij maar trouw blijven aan onze gewoonte en onze opdracht en discipline.

Dan het tweede: waar bestaat die discipline uit voor ons persoonlijk? Voor de één is dat op zondag vaste prik naar de kerk gaan. Vraagt dat discipline? Volgens mij wel. Het is zó makkelijk om niet te gaan. Voor de ander is het: praktisch werk doen voor een naaste, een buur, een vriendin en daar de regelmatige discipline voor opbrengen: wekelijks boodschappen doen voor de ander, dagelijks langskomen, of wat ook. Voor een derde zit de discipline van het geloof in het opbouwen van een regelmatig gebedsleven – ik ken mensen, die vaste prik iedere dag vroeg opstaan om Bijbel te lezen en te bidden, en zeggen: dat is heerlijk, lekkerder nog dan alle zintuiglijke geneugten die de wereld ons te bieden heeft. Iedereen kan zijn eigen discipline, zijn eigen roeping opzoeken en wellicht vinden.

Van Daniël leer ik vandaag: het geloof helpt ons alleen als we een geloofsdiscipline in rustiger tijden hebben opgebouwd. Als we niks hebben opgebouwd is er niks om op terug te vallen. Dat wordt ons (tijdelijke) gebedsleven gratis. Als we pas gaan bidden als we het moeilijk hebben – ja dat mag wel, we zijn *altijd* welkom bij God, maar dan bestaat het gevaar dat die vloer van ons geloof geen stevigheid heeft en dat we zomaar door het ijs van een flinterdun geloof heen vallen.

In de kerk mogen wij het samen doen: ons geloof en onze geloofsdiscipline in stand houden en opbouwen, zodat er nog plekken zijn op de wereld die dat geestelijk tegoed hebben opgebouwd, waaruit de wereld kan putten als zij is weggevoerd naar plekken die we nooit voor mogelijk hadden gehouden.

Van Daniël leer ik vandaag: in de discipline van het geloof zit de wijsheid van het geloof. En de wijsheid van het geloof is voor hem het volgen van de Wet, de Weg van God. En dan wordt dat verhaal van onderdrukking en van ballingschap ineens ook vooral een verhaal van geloof.